

Sodat ja konfliktit maantieteessä

<https://doi.org/10.30677/terra.148463>

Sodat ja konfliktit ovat aina olleet ihmiskunnassa merkittäviä maantieteellisiä ilmiöitä, ja tämän päivän uutisia seurattaessa tuntuu, että ei ole päivää ilman konfliktia jossain päin maailmaa. Sotia ja konflikteja voidaan tarkastella maantieteellisinä ilmiöinä, koska ne tapahtuvat aina jossakin spatioalisessa kontekstissa. Ensinnäkin ne puhkeavat ja tapahtuvat jossakin, eli niillä on sijaintiluonne. Maantieteellisiä ilmiöitä niistä tekee toisaalta myös se, että ne eivät synny tyhjiössä, vaan liittyvät tiiviisti maantieteellisiin tekijöihin, kuten luonnonvaroihin, rajojen määrittelyyn ja alueellisiin valtajärjestelmiin. Kolmantena perusteena voidaan nähdä se, että ne lähes aina muovaavat alueita, valtioiden rajoja ja ihmisten elinoloja. Konfliktit voivat heijastua muun muassa muuttoliikkeisiin, kaupunkien kykyyn toimia sekä ympäristön tilaan. Maantiede tarjoaa siis konfliktien ja sotien ymmärtämiseen välineitä oman tieteen alan näkökulmasta eli esimerkiksi analysoimalla, miten alueellinen ulottuvuus, poliittiset jännitteet ja luonnonvarojen hallinta vaikuttavat sotien syihin ja seurauksiin. Voidaan siis sanoa, että sodat ja konfliktit eivät pääse maantiedettä karkuun – eikä vastaavasti maantiede pääse sodista ja konflikteista eroon.

Maantiede voi tarkastella sotia ja konflikteja eri näkökulmista ja tarjota erilaisia työkaluja niiden analysointiin ja tulkintaan. Esimerkiksi poliittinen maantiede auttaa tarkastelemalla valtioiden rajoja, suvereniteettia ja alueellisen hallinnan merkitystä

konflikteissa. Rajat ovat usein keinotekoisia linjoja, jotka eivät aina vastaa etnisiä, kulttuurisia tai historiallisia todellisuuksia, mikä voi usein johtaa jännitteisiin ja väkivaltaisiin konflikteihin. Esimerkiksi Kashmirin alue Intian ja Pakistanin välillä sekä Krimin liittäminen Venäjään ovat näkyviä esimerkkejä siitä, kuinka rajojen määrittely ja kiistellyt alueet voivat olla poliittisten konfliktien ytimessä. Geopoliittiset jännitteet liittyvät usein siihen, miten valtiot pyrkivät laajentamaan tai turvaamaan strategiaa alueitaan, mikä voi luoda valtatyhjiöitä tai laukaisuta sotilaallisia yhteenottoja, kun eri tahot kilpailevat resursseista ja alueellisesta hallinnasta.

Juuri käsite resurssit on tärkeä avainsana, kun mietitään kuinka maantiede nivoutuu sotien ja konfliktien tarkasteluun. Resurssit peilautuvat luonnonvaroihin ja niiden alueellisiin esiintymiin ja jakautumiseen maapallolla. Luonnonvarat ovatkin yksi keskeisistä tarkasteltavista teemoista maantieteessä joko suoraan luonnonvarojen ja resurssien maantieteenä tai yhdistyneenä moniin muihin maantieteen osa-alueisiin tai tutkimuskysymyksiin. Resurssit ja luonnonvarat ovat osa niistä maantieteellisistä elementeistä, jotka luovat mahdollisuudet tai rajoitteet ihmistoiminnalle ja sen mahdollisuuksille eri puolilla maailmaa. Siksi kriittiset, taloudellisesti arvokkaat tai strategisesti merkittävät resurssit voivat tehdä tietyistä alueista sotilaallisesti ja poliittisesti tavoiteltuja ja sitä myöten kiistanalaisia.

Konfliktit näkyvät maantieteessä myös niin sanotussa sotilasmaantieteessä, joka tutkii, miten maantieteelliset tekijät, kuten maasto, ilmasto, vesistöt ja infrastruktuuri, vaikuttavat sotilaallisiin strategioihin ja taisteluiden kulkuun. Olemme saaneet lukea ja seurata uutisista jo reilun kahden vuoden ajan tiiviisti Ukrainan sodasta liki reaaliaikaista uutisointia rintamalinjoilta ja niiden takaa – niin tapahtumista kuin olosuhteista. Näemme esimerkiksi droonien kuvaamaa videomateriaalia, saamme nähtäväksemme satelliittikuvia tai vapaaehtoisten kansalaisaktiivien laatimia karttoja ja analyysyjä avoimen lähteen tiedusteluun pohjautuen. Sotilasmaantiede on siis tullut uutisten välityksellä meitä liki. Perinteisesti sotatoimien suunnittelussa ja toteutuksessa alueen maantieteellinen tuntemus on keskeisessä roolissa, sillä esimerkiksi topografia, vesistö ja kasvillisuus voivat hidastaa joukkojen liikkeitä tai tarjota strategisia etuja puolustajille. Historiassa monet merkittävät taistelut, kuten Normandian maihinnousu, ovat olleet riippuvaisia tarkasta maantieteellisestä suunnittelusta ja maaston hallinnasta. Lisäksi teknologian kehitys, kuten satelliittikuvat ja satelliittipaikannus, ovat nykypäivänä muuttaneet sodankäynnin maantieteellistä ulottuvuutta – ja uutisointia ja informaatioympäristöä sotiin ja konflikteihin liittyen. Maantiede nivoutuu näiden kanssa siis monin eri tavoin ja useiden eri maantieteen sektoreiden tai tarkastelunäkökulmien kautta.

Maantieteelliset tarkastelunäkökulmat voivat siis auttaa analysoimaan ja tulkitsemaan sekä sitä kautta ymmärtämään konflikteja paremmin: nii-

den syitä, etenemistä sekä seurauksia. Tarkastelemalla sotia poliittisten rajojen, luonnonvarojen ja maaston näkökulmista voimme hahmottaa, miksi konfliktit syntyvät tietyillä alueilla ja miten ne kehittyvät. Sotilasmaantiede puolestaan paljastaa, kuinka strategiset maantieteelliset tekijät muokkaavat sotatoimia, kun taas väestö- ja luonnonvarojen maantiede auttavat ymmärtämään konfliktien inhimillisiä ja taloudellisia seurauksia. Konfliktien maantieteellisen tutkimuksen merkitys korostuu maailmanrauhan edistämiseksi, sillä se voi omalta osaltaan auttaa ennakoimaan monimutkaisia jännitteitä ja toivottavasti tunnistamaan kiistoja ennen niiden kärjistymistä.

Toiveena olisi, että maantieteen avulla me ihmiset voisimme tarkastella konflikteja kokonaisvaltaisemmin ja siten edistää vakaampaa ja turvallisempaa maailmaa. Tähän tehtävään tarvitaan sekä maantieteilijöitä työskentelemään asiantuntijoina eri organisaatioissa ja eri aloilla sekä laajemmin maantieteellisen ajattelun ja osaamisen leviämistä kansan syviin riveihin. Tämä (sodat ja konfliktit) on yksi monista syistä, minkä takia maantieteellisen ajattelun juurruttamista – ja voidaanko sanoa, jopa jalkauttamista – tarvitaan niin nyky-yhteiskunnassa kuin nykyisille lapsille ja nuorille eli tulevien sukupolvien aikuisille. Katset tässä kääntyvät jälleen opetuksen ja kasvatuksen suuntaan, ja maantieteeseen yleissivistävänä oppiaineena.

PETTERI MUUKKONEN
Terran päätoimittaja